

Horváth Adrienn

Kárpát-medencei könyvtárak a koronavírus-járvány idején

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete 52. Vándorgyűlésének második napján, 2021. július 9-én *dr. Redl Károly*, az MKE alelnöke nyitotta meg a *Határon túli körkép* című szekcióülést, melyben Horvátország, Románia, Szerbia, Szlovákia, Szlovénia, Ukrajna magyarlakta területeinek könyvtárosai egy-egy előre elkészített videóban mutatták be, hogyan működtek könyvtáraik a pandémia alatt. Ismertették, hogy milyen eszközökkel védekeztek, szerelkeztek fel; milyen szolgáltatásokat vezettek be annak érdekében, hogy ne veszítsék el a használókat, valamint hogy milyen hatással volt a könyvtár intézményére és a könyvtárosokra a kényszerű zárvatartás.

Az első kisvideóban a horvátországi *Pélmonostor* könyvtárosa számolt be arról, hogy 2020 márciusában a Pélmonostori Városi könyvtár bezárásával hogyan bojtult fel a rend a Covid-19 terjedése miatt. Plexifal és maszk mögé kényszerültek az olvasók számára megszokott arcok, az olvasótermet bezárták, megváltoztak a kölcsönzés keretei. Egy hónap után korlátozott szolgáltatásokkal, de ismét kinyitott a könyvtár, bár külön részben történt ezután a könyvek kölcsönzése és visszahozatala, ami után a könyvek hetvenkét órás karanténba kerültek. A *ha nem tudod legyőzni, csatlakozz* elve nyomán a könyvtárosok új kommunikációs utakat, felületeket kerestek célcsoportjaikhoz. Telefonon, e-mailben fogadták a kéréseket, az időseknek, mozgássérülteknek házhoz vitték az olvasnivalót; kulturális és oktatási programokkal jelentek meg a könyvtár YouTube-csatornáján, ezeket a Facebookon és az Instagramon népszerűsítették. Így például Misu, a törpe és a könyvtárosok péntek esti meseolvasással és kreatív feladatok megoldásával szórakoztatták a ki-

sebbeket; a nagyobbaknak virtuális mikrobit műhelyt hoztak létre, amelyben Jancsival és Juliskával tanulhattak programozni a gyerekek, középiskolásoknak könyvtárhasználati kisvideókkal (pl. katalógushasználat) készültek és olvasáskihívást indítottak a Facebookon. A hónapok alatt elsajátított rutinnal már magabiztosan vezényelték le a *Könyv éjszakájának* online író-olvasó találkozóit, felolvasásait. A korlátozások enyhítésével az új munkakörülmények lettek a normálisak, tehát amellett, hogy ismét kinyitott a könyvtár, az online szórakozásnak, tanulásnak, töltődésnek is megmaradtak a könyvtár által készített, fenntartott online felületei.

A második kisvideó a romániai magyar könyvtárosok színes felvételeiből állt össze. *Agyagási Hajnal*, a marosvásárhelyi Maros Megyei Könyvtár főkönyvtárosa, elmondta, hogy a vírus megjelenése és a korlátozások felkészületlenül érték őket. Az első két hónapban adminisztratív feladatokat végeztek, majd miután két hónap után kinyithattak, csak kevés olvasó tért be ismét a könyvtárba. A higiéniai előírások betartásával, a könyvek fertőtlenítésével és korlátozott tevékenységgel, rendezvények tartása nélkül működtek. A Teleki–Bolyai Könyvtár muzeális könyvtárában a korlátozások alatt, az irodák magányában a könyvtárosok a katalógus finomításával, a 17–18. századi könyvek kutatását megkönnyítő segédletek készítésével, a digitalizálás előkészítésével és tudományos kutatással foglalkoztak.

A sepsiszentgyörgyi Bod Péter Megyei Könyvtárban online tartalmakat fejlesztettek a könyvtár honlapjára és Facebook-oldalára. A május végi visszatérés után a szabadpolcos tereket nem vehették birtokba az olvasók, ezért úgynevezett kertkönyvtárat hoztak létre, ami abban állt, hogy ablakon keresztül adták-vették a könyveket. Decemberben hosszabb időre és több könyvet lehetett kölcsönözni, az előre leadott kérésekből a könyvtárosok könyvputtonyokat állítottak össze. Annak érdekében, hogy ne kelljen több napra karanténba helyezni a könyveket, könyvfertőtlenítő gépet vásároltak. A nyári időszakban olvasótáborokat tartottak a kisiskolásoknak, valamint az 5–8. osztályosoknak. A tanítás kezdetével online vetélkedőket és kétnyelvű olvasásnépszerűsítő foglalkozásokat rendeztek. 2021 februárjában könyvajándék programot indítottak: a háromszéki gyerekeknek adományoztak könyveket. A program során együttműködtek többek között a Bookart Kiadóval.

A Báró Wesselényi Miklós Városi Könyvtárban, Kézdivásárhelyen a zárvatartás ellenére is tovább folyt a munka: polcrendezéssel, selejtezéssel töltötték az időt a könyvtárosok. A nyitás és a szolgáltatások itt sem voltak teljes körűek, hiszen az olvasótermi használat szünetelt, nem tartottak rendezvényeket és a kölcsönzőrészelet is csak a higiéniai szabályok betartásával lehetett használni.

A csíkszeredai Kájoni János Megyei Könyvtárban is komoly kihívást jelentett a szervezeti és működési keretek újbóli meghatározása. Az olvasói térben egyszerre maximum három fő tartózkodhatott, egyenként maximum tizenöt percig, így biztosították a böngészést. A kölcsönzések gördülékenysége és a használat fenntartása végett új szolgáltatásként vezették be a könyvek összekészítését. El-

engedték a késedelmi díjakat és még nagyobb hangsúlyt fektettek a digitalizálásra, és a digitális tartalmak előállítására, valamint a Hargita megye személyiségeit és az épített és természeti örökségét magában foglaló adatbázisokat is tovább bővítették. Mindezek ellenére csökkent a látogatók száma. A könyveket UV-lámpával fertőtlenítették, valamint 3–5 napra karanténba helyezték.

A Gyergyószentmiklósi Városi Könyvtár bő három hónapot volt zárva, ezalatt volt olyan időszak, amikor *technikai munkanélküliségre* küldték a könyvtárosokat. A nyitás után az olvasók nem térhettek vissza a könyvtár falai közé, így a könyvtárosok a könyvek összekészítésével, kiszolgáló ablakkal biztosították a kölcsönzést. A könyveket tíznapos karanténba tették az újbóli polcra kerülés előtt. Vincze Csilla igazgató asszony szerint a használói adatok visszaesése részben annak köszönhető, hogy nem tudták biztosítani a bizonytalan olvasóknak a rátalálás, a böngészés örömét. De azok számára, akik ennek ellenére felkeresték a könyvtár ablakát, igyekeztek minél többet segíteni. A körülmények miatt felértékelődött a könyvtáros szaktudás és hivatás szerepe. Töreksenek arra, hogy a jövőben a rendezvényeik online is követhetők legyenek, de észrevehető a használók körében, hogy megtapasztalták az online lét csapdáit is, például a monitorfüggőséget. E felismerés nyomán a szülők visszatérnek a mesekönyvekhez és az esti meséléshez, amihez a könyveket remélhetőleg a könyvtárból szerzik majd be.

A Székelyudvarhelyi Városi Könyvtárban sem csak arra törekedtek a könyvtárosok, hogy túléljék a vírust, hanem hogy hasznos munkát végezzenek a kényszerű zárvatartás idején. Ezen időszak alatt megcsinálták a tízévenkénti leltárt és átalakították az olvasói tereket. Online beszélgetéssorozatot indítottak, amely mára 68 részessé nőtte ki magát, ebben olyan környékbeliekkel beszélgetnek, akik sokat tettek a városért. Emellett földrajzlecke-sorozatot indítottak iskolásoknak, hogy segítsék a pedagógusok munkáját. A nyitás, a könyvcsomagok és az új szolgáltatások ellenére visszaesett a használók száma.

A Kapocs Könyvtári Csoport képviselője összefoglalta, hogy a Vajdaságban milyen intézkedésekkel léptek fel a könyvtárak a koronavírus nyomán kialakult helyzet kezelésére. Nyilvánvaló volt számukra, hogy nem szabad elengedni az olvasók kezét, ezért tovább bővítették, népszerűsítették a Vajdasági Magyar Digitális Adattárat, színes online tartalmakat hoztak létre, digitalizáltak, nagy hangsúlyt fektetve a helytörténeti vonatkozású dokumentumokra. Bevezették a Qulto integrált könyvtári rendszert, több könyvtár, köztük a szabadkai, a kishegyesi és a törökkanizsai is megújult. Topolyán *Kóder klubot* indítottak a 8–14 éves korosztálynak, a költészet napjára online szavaltak verseket.

A Szlovákiai Magyar Könyvtárosok Egyesülete kisvideójában egyrészt megismerkedhetünk az egyesület tisztújítás utáni állapotával, másrészt egy-két sorban jó néhány könyvtárnak (Érsekújvár, Muzsla, Párkány, Somorja, Komárom, Kassa, Ipolyság, Rimaszombat, Dunaszerdahely, Galánta, Királyhelmec, Köbölkút, Ebed, Szőgyén, Ekecs, Losonc, Fülek, Gelle) a vírus alatti és utáni tevékenységével.

A verses formában előadott helyzetértékelésnek hála bepillanthattunk az egyesület stratégiájának főbb pontjaiba, úgymint tagság, sajtó, pályázatfigyelés, képzések, kiadványcsere, mentorálás, szakmanépszerűsítés, jó gyakorlatok gyűjtése.

A Lendvai Könyvtár és Kulturális Központban a kommunikációra összpontosítottak, illetve a használóknak az információval való ellátására, ezért ingyenes digitális könyvtárak honlapjait, online lexikonok elérhetőségét, adatbázisokat, e-könyveket, alkalmazásokat gyűjtöttek össze honlapjukon. Létrehozták és ingyenessé tették a *távbeiratkozást*, valamint helyi szerzők írásait jelentették meg honlapjukon, és második alkalommal kapcsolódtak a Könyv éjszakája programjaihoz.

A körképet *Az ukrainai könyvtárak a pandémia idején* című összeállítás zárta. A könyvtárak biztosították a szabad hozzáférést a bibliográfiai és tényadatokhoz, és folyamatosan, több csatornán elérhetőek voltak a használók számára. A közösségi média felületein közvetítéseket, bejelentkezéseket készítettek: ingyenes számítógépes oktatást tartottak, könyvcsomagokat állítottak össze, maszkot varrtak, horgoltak, foglalkozásokat, megemlékezéseket tartottak.

Ha nem is úgy, mint előben, de legalább ezekkel a kisvideókkal sikerült megőrizni annak a hagyományát, hogy a vándorgyűléseken nemcsak a hazai, hanem a határon túli magyar könyvtárak is képviselik magukat.

A szekciósülés keretében levetített hat kisvideó elérhető az MKE YouTube-csatornáján (<https://tinyurl.com/75j44wbn>) és a vándorgyűlés honlapján (<https://vandorgyules.oszke.hu/>).

Részlet a Szlovákiai Magyar Könyvtárosok Egyesülete videójából